

INTERESSANTE DAGVLINDERWAARNEMINGEN IN GRIEKENLAND, JULI 1981

(Dirk VAN DER POORTEN)

Gedurende de maand juli 1981 zwierven Willy DE PRINS, Boudewijn MAES en ikzelf, vergezeld door Jos DILS, door Griekenland. In dit artikel zal ik onze meest interessante waarnemingen behandelen. Vooreerst is het misschien interessant even stil te staan bij het feit dat het seizoen vorige zomer nogal wat vooruit was. Dit is zeker de reden waarom we vroege zomersoorten zoals Gonepteryx farinosa Zeller, Brenthis hecate Denis & SchifferrMüller, Colias libanotica heldreichii Staudinger, Melitaea trivia Denis & SchifferrMüller, Plebejus pylaon brethertoni Brown en Syrichthus tessellum, niet meer of slechts erg afgevlagen hebben aangetroffen, terwijl ze het jaar ervoor (1980) rond dezelfde data nog volop rondvlogen. 1980 was dan ook een erg laat jaar. Op de gekende vindplaatsen waren tot omstreeks 20 juli 1980 nog geen exemplaren te bespeuren van Pseudochazara graeca of Erebia melas, terwijl in 1981 van beide soorten reeds wijfjes waren op te merken tijdens de eerste juli-dagen, een mooi voorbeeld om aan te tonen dat de vliegtijd ook in Zuid-Europa van jaar tot jaar nogal kan verschillen.

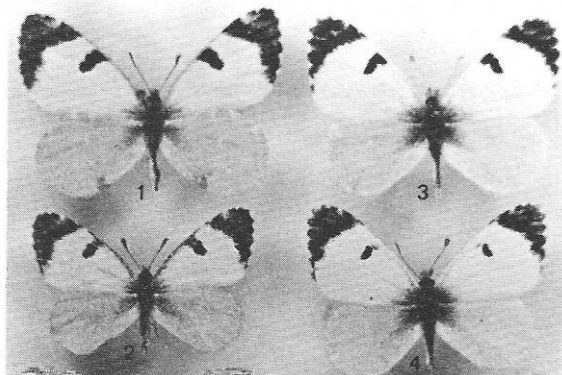
Een aantal soorten zijn in Makedonië erg interessant. Soorten die in Centraal-Europa meestal tot de gewoonste dagvlinders worden gerekend, zijn hier dikwijls zeer lokaal of zeldzaam. Ze bereiken hier de zuidelijkste of zuidoostelijkste grenzen van hun verspreidingsgebied. Ik denk vooral aan Erebia ligea herculeana Warren, Aphantopus hyperantus Linnaeus en Eurodryas aurinia Rottemburg. Volgende soorten zijn het vermelden en het behandelen waard :

Allancastris cerisyi ferdinandi Stichel

Jos DILS ving nabij Drama één mannetje. Waarschijnlijk gaat het hier om een extra laat uitgekomen exemplaar, het is zeer vers. Toen ik het jaar ervoor (1980, het uitzonderlijk late seizoen) deze plaats bezocht vlogen er hier honderden exemplaren van deze soort. De meeste waren toen echter afgevlagen. Men geeft meestal april-mei op als vliegtijd van deze soort. Het is echter bekend dat de populatie nabij Drama opvallend later vliegt. Dit hadden DACIE en GRAMMATICOS in 1971 en 1976 reeds vastgesteld.

Elphinstonia charlonia penia Freyer

Jos DILS ving één wijfje en ikzelf een paartje, langs een steile rotsachtige helling op 1700 m hoogte in het distrikt Drama. De soort werd eerder in de streek ontdekt door DACIE, GRAMMATICOS en HIGGINS (1978). Zij vonden een populatie op 800 m zodat dit zeker om een heel andere vindplaats moet gaan dan onze waarneming. Zij schreven over het uit-

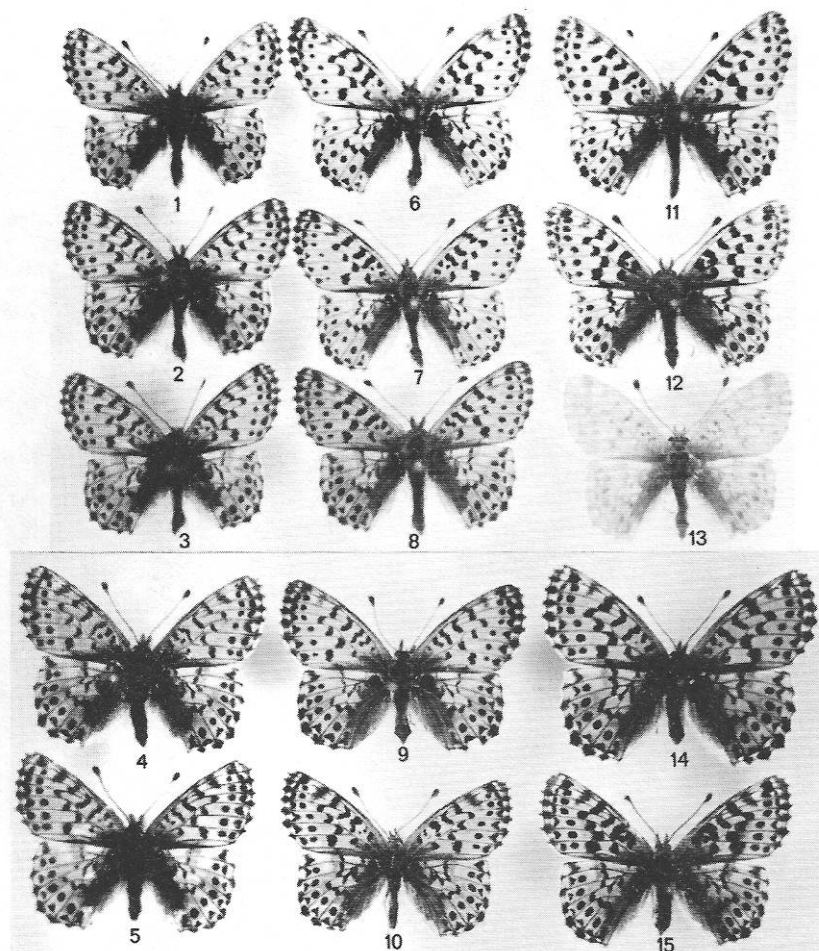
Figuur 1 : Elphinstonia charlonia penia Freyer (tweede generatie)

1. Joegoslavië, Skopje, ♂	3. Griekenland, Drama, ♂
2. Joegoslavië, Skopje, ♀	4. Griekenland, Drama, ♀
- Alle exemplaren D. VAN DER POORTEN leg. (Foto : G. DE LOUKER).

zicht van hun exemplaren "the specimens collected resemble in every respect the form from Skopje". Nadat ikzelf mijn Griekse exemplaren vergeleek met de exemplaren uit de omgeving van Skopje die ik in mijn kollektie bezit, vielen mij wel enkele duidelijke verschillen op. Bij de Griekse exemplaren is de zwarte celvlek op de bovenkant van de voorvleugel maar half zo groot en de wortelwaartse begrenzing van de zwarte apicale vlek is afgeronder en vormt geen hoek ter hoogte van ader 5. In tegenstelling tot de nominale ondersoort uit Noord-Afrika, waar de soort meestal op grote hoogte vliegt, is de Europese ondersoort gekend van slechts enkele droge, rotsachtige plaatsen op geringe hoogte. Dit maakt onze vondst op 1700 m des te interessanter.

Boloria graeca Staudinger

Dit is een gewone soort op de meeste hogere bergen van de zuidelijke Balkan, maar is hier vooral het behandelen waard omdat, volgens mij, twee ondersoorten voorkomen in Griekenland. De westelijke populaties behoren tot de nominale ondersoort. Wij namen ze waar in het Itigebergte, Tymfristos, Vernongebergte en op de Petrina-Planina in Joegoslavisch Makedonië. De door ons in oostelijk Makedonië (Drama) gevonden populatie sluit waarschijnlijk aan bij de Bulgaarse populaties, bekend van Rila, Pirin en Rhodopigebergte, en behoort tot ssp. balcanica Rebel. De dieren lijken ook zeer goed op de exemplaren van B. g. balcanica die Jos DILS en ik in het Rilagebergte vingen. Het opvallendste verschil tussen beide ondersoorten is vooral de rij postdiscale zwarte vlekjes die bij ssp. balcanica kleiner zijn. Ook bij de in de Zuidfranse Alpen levende ssp. tendensis Higgins zijn deze vlekjes kleiner maar hiervan is de algemene grondkleur lichter oranje.

Figuur 2 : *Boloria graeca* Staudinger

ssp. *tendensis*

Higgins

1. F., Savoie, ♂

2. F., Alpes de Haute
Provence, ♂

3. F., Savoie, ♂

4. F., Savoie, ♀

5. F., Savoie, ♀

ssp. *balcanica*

Staudinger

6. Griekenland, Drama, ♂

7. Griekenland, Drama, ♂

8. Bulgarije, Rila, ♂

9. Bulgarije, Rila, ♀

10. Joegoslavië, Kosovo, ♀

ssp. *graeca*

Staudinger

11. Florina, ♂

12. Karpenission, ♂

13. Karpenission, ♂

14. Florina, ♀

15. Karpenission, ♀
(alle Griekenland)

Alle exemplaren D. VAN DER POORTEN leg., behalve nr. 2 A. RIEMIS leg.
(Foto : G. DE LOUKER).

Erebia euryale syrmia Fruhstorfer

Op ongeveer 1900-2000 m nabij Drama namen Jos DILS en ik talrijke exemplaren waar. Het gaat hier wellicht om de zuidoostelijkste populatie van Europa. De soort werd eerder in dezelfde streek gevonden door DACIE et al. in 1980.

Strymonidia w-album Knoch

Willy DE PRINS vond één mannetje in het Pindosgebergte. Ikzelf ving twee wijfjes, één in het Vernongebergte en één nabij Drama. De soort schijnt slechts enkele malen van Griekenland gemeld te zijn, o.a. door DACIE en GRAMMATICOS, één exemplaar nabij Florina (1971) en door L. WILLEMSE van Khrisomilea (oostelijk Pindosgebergte 1976). Dit is wellicht de zuidelijkste waarneming uit het Balkanschiereiland. In Joegoslavisch Makedonië is de soort gewoner.

Everes decoloratus Staudinger

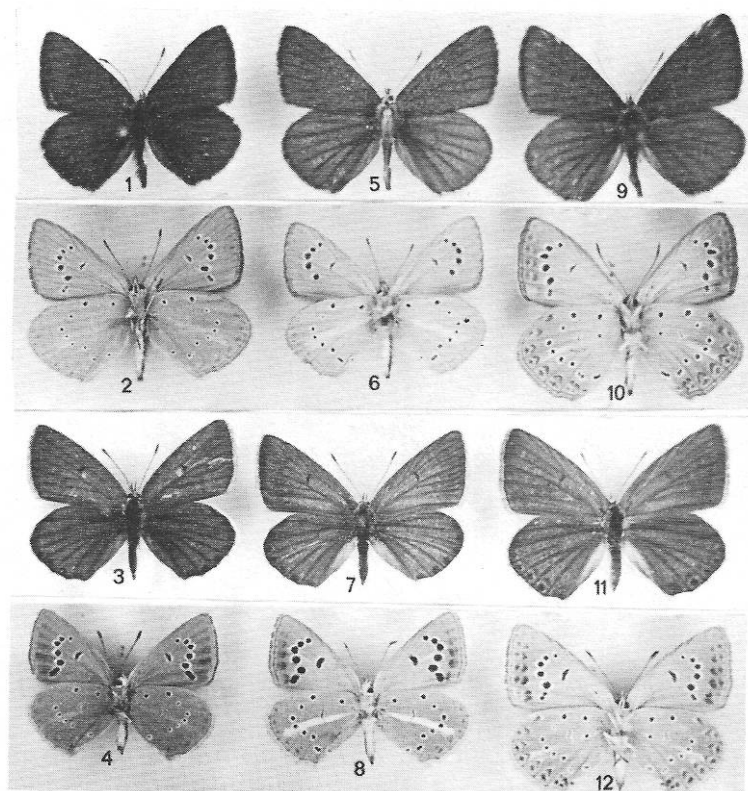
Deze soort werd in Griekenland ontdekt nabij Drama in 1971 door DACIE en GRAMMATICOS. Later vonden beide entomologen vergezeld door HIGGINS in 1976 en 1978 de soort terug op dezelfde vindplaats. Jos DILS en ik troffen nabij Drama en Stavropolis de soort soms talrijk aan, meestal afgevlagen en in gezelschap van de beide andere Everes-soorten, argiades Pallas en alcetas Hoffmannsegg. Alle drie de Everes-soorten zijn hier schijnbaar erg biotoopgebonden; ze vliegen steeds in de droge beddingen van de kleine riviertjes waar we ook dikwijls Cupido osiris Meigen aantreffen, hetgeen soms wel verwarrend was bij de onmiddellijke determinatie van deze soorten. E. decoloratus is snel afgevlagen, de blauwe schubben raken snel los en geven de exemplaren vlug een donker uitzicht. De naam decoloratus is dus zeer toepasselijk gekozen.

Maculinea alcon sevastos Rebel & Zerny

Nabij Drama vonden Jos DILS en ik enkele exemplaren tussen 1300 en 1800 m. De soort werd eerder uit dezelfde streek gemeld door DACIE, GRAMMATICOS en HIGGINS. Men kan ssp. sevastos best beschouwen als een ondersoort van rebeli Hirschke, waarmee ze zeker nauwer verwant is dan aan M. alcon alcon die vooral in heidemoerassen op Gentiana pneumonanthe leeft. De term "semi-species" die tegenwoordig door meer auteurs wordt gebruikt (niet geldig volgens de nomenklatuurnormen) kan hierbij van toepassing zijn. In de context van de evolutie is deze term van toepassing op ondersoorten die dit stadium reeds voorbij zijn, maar echter nog niet ver genoeg geëvolueerd zijn om ze als een goede soort te erkennen.

Agrodiaetus aroaniensis Brown

Wij namen deze recent beschreven soort waar in het Vernongebergte en in de omgeving van Drama en Stavropolis waar de vlinders samen met A. admetus Esper, A. ripartii pelopi Brown, Meleageria daphnis Denis & Schiffermüller, Polyommatus icarus zelleri Verity en verschillende Hesperiidae-soorten, soms met tientallen bij elkaar op de nog vochtige plaatsen van een uitgedroogd riviertje zaten te drinken. A. aroaniensis verschilt van A. ripartii pelopi door de helderder bruinrode kleur

Figuur 3 : Agrodiaetus-soorten uit Griekenland

A. aroaniensis Brown

A. pelopi Brown

A. admetus Esper

1. Achaia, ♂

5. Florina, ♂

9. Phokis, ♂

2. Drama, ♂

6. Achaia, ♂

10. Arkadia, ♂

3. Achaia, ♀

7. Achaia, ♀

11. Arkadia, ♀

4. Achaia, ♀

8. Achaia, ♀

12. Arkadia, ♀

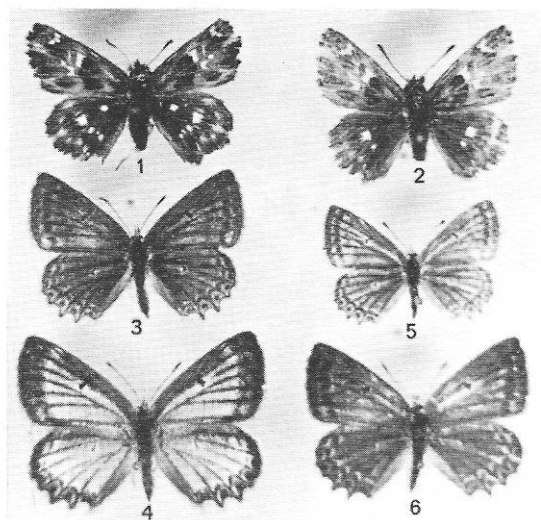
Alle exemplaren D. VAN DER POORTEN leg.

(Foto : G. DE LOUKER).

aan de achtervleugel (bij pelopi flauwer grijsbruin) en in de minder ontwikkelde of zelfs meestal ontbrekende witte streep op de onderkant van de achtervleugel. Misschien was het beter ssp. pelopi als een aparte soort te beschouwen, hetgeen door verscheidene auteurs tijdens de laatste jaren reeds werd gedaan.

Meleageria daphnis Denis & SchifferrMüller

Een gewone soort in Griekenland, vooral in het gebergte. Is vooral interessant omdat we verschillende wijfjes vingen in de bruingrijze vorm zonder blauwe bestuiving : f. steeveni Treitschke.

Figuur 4 : *Carcharodus*- en *Meleageria*-soorten

1. *Carcharodus flocciferus* Zeller, Griekenland, Florina, ♂.

2. *Carcharodus orientalis* Reverdin, Griekenland, Florina, ♂.

Meleageria daphnis Denis & Schiffermüller

3. Xanthi, ♀, f. *steeveni*

5. Phokis, ♀, f. *steeveni*

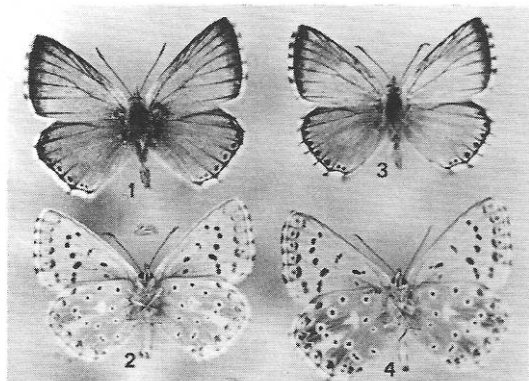
4. Xanthi, ♀, gewone vorm

6. Achaia, ♀, f. *steeveni*

Alle exemplaren D. VAN DER POORTEN leg. (Foto : G. DE LOUKER).

Lysandra philippi Brown & Coutsis

Op verschillende plaatsen namen wij L. coridon Poda waar, o.a. Parnassos, Tymfristos, Kataras, Smolikas en Vernon. Het is bekend dat L. coridon 87-92 als chromosoomnummer heeft. In 1978 beschreven BROWN en COUTSIS een Noordoostgriekse populatie op basis van de chromosomen als L. philippi, die slechts 26 als chromosoomnummer heeft. Zij gaven verder als belangrijkste verschillen met L. coridon graeca Ruhl het volgende op : minder spitse vleugelpunt, donkerder rozige kleur op de onderkant, minder regelmatig geplaatste rij zwarte postdiscale vlekken en een volledige submarginale rij oranje maanvlekken. Deze verschillen zijn exakt hetzelfde als deze die ikzelf vast kon stellen tussen de twee mannetjes van Drama (1700 m) en een mannetje uit de omgeving van Stavrupolis enerzijds en alle andere exemplaren die we westelijker in Griekenland aantroffen anderzijds. Ikzelf was niet bij machte een chromosomentelling uit te voeren; ik meen echter wel te mogen besluiten dat deze drie Noordoostgriekse mannetjes die ik bezit, voldoende aan de beschrijving van L. philippi voldoen om ze als deze laatste soort te determineren.

Figuur 5 : Lysandra-soorten

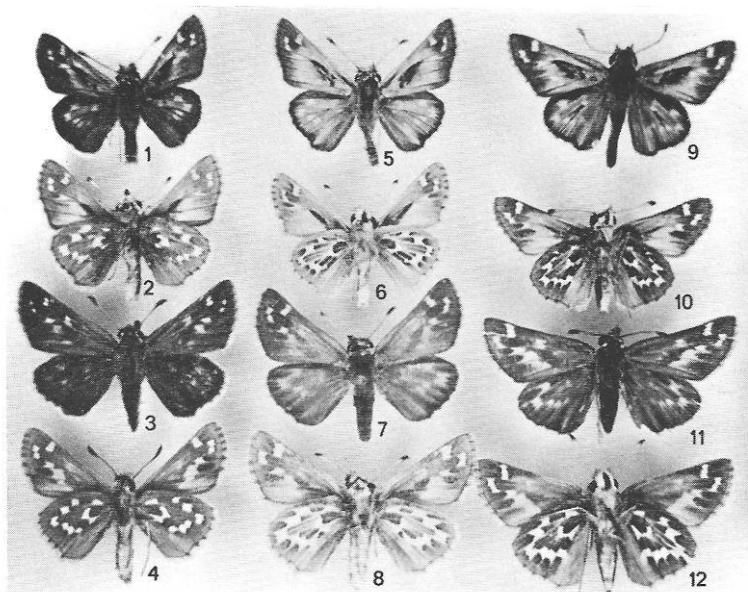
1. L. coridon graeca Ruhl, Griekenland, Pindosgebergte, ♂.
 2. idem, Griekenland, Phokis, ♂, onderkant.
 3. L. philippi Brown & Coutsis, Griekenland, Drama, ♂.
 4. idem, Griekenland, Drama, ♂, onderkant.
- Alle exemplaren D. VAN DER POORTEN leg. (Foto : G. DE LOUKER).

Carcharodus flocciferus Zeller

Ik ving één mannetje in het Vernongebergte en dit is vooral interessant omdat ik in 1980 in hetzelfde gebied één mannetje van C. orientalis Reverdin ving. R. DE JONG behandelde reeds in 1974 het feit dat de verspreiding van beide soorten elkaar overlapt en dat ze dus wel degelijk twee bona species zijn, in tegenspraak tot wat vroegere auteurs soms hebben beweerd, nl. dat C. orientalis een ondersoort zou zijn van C. flocciferus.

Hesperia comma pallida Staudinger

Voorals gekend van Syrië, Turkije (Pontus, Taurus), Koerdistan, Sarepta en Griekenland. Wij vonden exemplaren op de Parnassos, Tymfristos, Iti en in Joegoslavisch Makedonië. De kenmerken van deze ondersoort zijn de volgende : de grondkleur op de bovenkant is lichter oranje-bruin en de lichtere vlekken op de bovenkant zijn lichter en groter. De witte vlekken op de onderkant van de achtervleugel zijn langs de aderen samengevloeid en vormen een onregelmatige postdiscale band. In "Le farfalle diurne d'Italia" beeldt VERITY enkele exemplaren af, afkomstig van Sicilië die hij razza hemipallida noemt met dezelfde ken-

Figuur 6 : Hesperia comma L.

ssp. <u>comma</u> L.	ssp. <u>pallida</u> Staudinger	ssp. <u>benuncas</u> Oberthür
1. Frankrijk, Savoie, ♂, D.V.D.P.	5. Griekenland, Phokis, ♂, D.V.D.P.	9. Marokko, Midden-Atlas, ♂, J.S.
2. Zwitserland, Valais, ♂, D.V.D.P.	6. Griekenland, Phokis, ♂, D.V.D.P.	10. Marokko, Midden-Atlas, ♂, J.S.
3. Zwitserland, Valais, ♀, D.V.D.P.	7. Joegoslavië, Makedonië, ♀, D.V.D.P.	11. Marokko, Midden-Atlas, ♀, J.S.
4. België, Namen, ♀, D.V.D.P.	8. Joegoslavië, Makedonië, ♀, D.V.D.P.	12. Marokko, Midden-Atlas, ♀, J.S.
J.S. : Jan SCHUURMANS leg.		
D.V.D.P. : Dirk VAN DER POORTEN leg.		(Foto : G. DE LOUKER).

merken als pallida maar minder extreem. Jan SCHUURMANS bewaart in zijn kollektie enkele exemplaren uit Noord-Afrika die tot ssp. benuncas Oberthür behoren. Deze zeker aan ssp. pallida nauw verwante ondersoort, lijkt nogal op ssp. pallida, maar is opvallend groter. In tegenstelling tot de Noord- en Centraaleuropese populaties is H. comma in Klein-Azië, Noord-Afrika, Griekenland en zeker nog in andere delen van Zuid-Europa vooral een bergsoort van grotere hoogte. Ook al onze Griekse exemplaren werden boven de boomgrens gevangen.

Literatuur :

- BRETHERTON, R.F., 1968 : More about Greek Butterflies, June 1968.
Entomologist's Rec. J. Var. 80 : 273-281.
- BROWN, J., 1976 : Notes regarding previously undescribed European taxa of the genus Agrodiaetus.
Entomologist's Gaz. 27 (2) : 77-84.
- BROWN, J. & COUTSIS, J.G., 1978 : Two newly discovered Lycaenid butterflies from Greece, with notes on allied species.
Entomologist's Gaz. 29 : 201-213.
- DACIE, J.V., DACIE, M.K. & GRAMMATICOS, P.H., 1970 : Butterflies in Greece, May 1969.
Entomologist's Rec. J. Var. 82 : 54-58.
- DACIE, J.V., DACIE, M.K. & GRAMMATICOS, P.H., 1977 : Butterflies in Northern Greece, June-July 1976.
Entomologist's Rec. J. Var. 89 : 265-268.
- DACIE, J.V. et al., 1979 : Butterflies in northern Greece : June-July 1978.
Entomologist's Rec. J. Var. 91 : 311-314.
- DACIE, J.V. et al., 1982 : Butterflies in northern Greece : July-August 1980.
Entomologist's Rec. J. Var. 94 : 18-20.
- DE JONG, R., 1974 : Notes on the genus Carcharodus.
Zool. Med. Leiden 48 (1) : 1-9.
- HIGGINS, L.G. & RILEY, N.D., 1980 : A Field Guide to the Butterflies of Britain and Europe. Fourth edition, revised and reset.
Collins, London.
- LARSEN, T.B., 1974 : Butterflies of Lebanon.
National Council for Scientific Research, Beirut.
- STAUDINGER, O. & REBEL, H., 1901 : Catalog der Lepidopteren des palaearctischen Faunengebietes. 1. Theil, Famil. Papilionidae - Hepiidae. R. Friedländer & Sohn, Berlin.
- VAN DER POORTEN, D., 1981 : Dagvlinders in Noord-Griekenland, juli 1980.
Phegea 9 (1) : 23-28.
- VERITY, R., 1940 : Le farfalle diurne d'Italia, vol. prime, superfamiglia Hesperides. Casa editrice Marzocco S.A., Firenze.

Summary : The author discusses some interesting species caught by W. DE PRINS, J. DILS, B. MAES and himself at different places in Greece during July 1981. The fact that the season in 1981 was advanced markedly, explains why the early summer species were not noticed or only in very poor condition. J. DILS took a fresh male of Allancastris cerisyi ferdinandi Stichel in the neighbourhood of Drama.

This species normally flies in April-May but it is known to occur much later near Drama. In the same district some specimens of Elphinstonia charltonia penia Freyer were caught at 1700 m. The other European populations usually occur at much lower altitudes. The black discoidal spot on the upperside of the forewings is very small in comparison with the other subspecies; furthermore the black apical area is rounded without a hook on vein 5. According to the author there are two subspecies in Greece of Boloria graeca Staudinger : the nominal race occurs in the north western mountains and ssp. balcanica Rebel flies in north eastern Greece. Erebia euryale syrmia Fruhstorfer reaches its south eastern limit in the Drama district. Strymonidia w-album Knoch was caught in the Vernon mountains and near Drama. This species is mentioned only very sporadically in Greece. Everes decoloratus Staudinger was caught near Drama where it flies together with E. argiades Pallas and E. alcetas Hoffmannsegg. Maculinea alcon sevastos Rebel & Zerny was caught near Drama also; according to the author ssp. sevastos could best be regarded as a subspecies of M. rebeli Hirschke. Agrodiaetus aroaniensis Brown was caught in the Vernon mountains and near Drama and Stavropolis, together with A. admetus Esper, A. pelopi Brown, Meleageria daphnis Denis & Schiffermüller, Polyommatus icarus zelleri Verity and different Hesperiid species. Some grey-brown females, f. steeveni Treitschke, of Meleageria daphnis Denis & Schiffermüller were caught in different places. Both Carchardus flocciferus Zeller and C. orientalis Reverdin were caught in the Vernon mountains; this proves their sympatric occurrence and their specificity. Hesperia comma pallida Staudinger is known to occur in Syria, Turkey, Kurdistan, Sarepta and Greece. This subspecies resembles much ssp. benuncas Oberthür of North Africa.

Résumé : L'auteur commente quelques espèces de lépidoptères qui ont été capturées par W. DE PRINS, J. DILS, B. MAES et l'auteur lui-même au cours du mois de juillet 1981 en différents endroits de la Grèce. Au cours de cette année la saison était déjà fort avancée et cela explique pourquoi les espèces du début de l'été n'ont plus été rencontrées ou sinon fortement frottées. J. DILS prit près de Drama un mâle très frais de Allanastria cerisyi ferdinandi Stichel. La période de vol de cette espèce se situe en avril-mai, mais on sait que l'espèce en question vole particulièrement tard à Drama. J. DILS et l'auteur prirent dans la même région quelques exemplaires d'Elphinstonia charltonia penia Freyer à une hauteur de 1700 m. Les autres populations européennes se rencontrent normalement beaucoup plus bas. Les exemplaires de Grèce présentent la tache cellulaire noire du dessus de l'aile antérieure d'une grandeur réduite de moitié et le contour basal de la tache apicale noire est plus rond et ne forme pas d'angle à hauteur de la nervure 5. L'auteur est d'avis qu'il existe en Grèce deux sous-espèces de Boloria graeca Staudinger. La sous-espèce nominale vole dans la partie nord-ouest de Grèce; dans la partie nord-est vole la sous-espèce balcanica Rebel. Erebia euryale syrmia Fruhstorfer fut capturé dans la région de Drama, où l'espèce atteint la limite sud-est

de son extension. Strymonidia w-album Knoch fut capturé dans les montagnes du Vernon et près de Drama. Cette espèce ne se rencontre que très sporadiquement en Grèce. Everes decoloratus Staudinger fut pris dans les environs de Drama en compagnie de Everes argiades Pallas et de E. alcetas Hoffmannsegg. Maculinea alcon sevastos Rebel & Zerny fut également trouvé près de Drama. D'après l'auteur on peut considérer la ssp. sevastos comme une sous-espèce de Maculinea rebeli Hirsche. Agrodiaetus arganiensis Brown fut capturé dans les montagnes du Vernon et près de Drama et Stavropolis. Dans la même région volaient également A. admetus Esper, A. pelopi Brown, Meleageria daphnis Denis & Schiffermüller, Polyommatus icarus zelleri Verity et divers Hesperiidae. Pour ce qui concerne Meleageria daphnis Denis & Schiffermüller, espèce commune en Grèce, la forme brune-grise de la femelle, f. steeveni Treitschke, fut également capturée. Lysandra phylippi Brown & Coutsis a été pris dans la région nord-est de Grèce. Dans le massif du Vernon les espèces Carcharodus flocciferus Zeller et C. orientalis Reverdin furent capturés; leur présence au même endroit prouve que ce sont bien deux bonnes espèces. Hesperia comma pallida Staudinger est connu de Syrie, Turquie, Kurdistan, Sarepta et Grèce. Cette sous-espèce a bien des affinités avec la sous-espèce benuncas Oberthür de l'Afrique du Nord.

D. VAN DER POORTEN : Lanteeinhofstraat 26, B-2200 BORGERHOUT.